

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M . A)

در رشته علوم سیاسی

عنوان:

تاثیر اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم در زمینه سازی انقلاب اسلامی

استاد راهنما:

دکتر حبیب الله ابوالحسن شیرازی

استاد مشاور:

دکتر مجتبی مقصودی

پژوهشگر:

سید مجتبی میرحسینی

تایستان

۱۳۹۳

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب سید مجتبی میرحسینی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۹۰۱۲۷۷۹۴۳ در رشته علوم سیاسی که در تاریخ ۱۳۹۳/ ۵ / ۲۱ از پایان نامه خود تحت عنوان :
تاثیر اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم در زمینه سازی انقلاب اسلامی با کسب نمره (۱۶) و
درجه متوسط دفاع نموده ام ، بدین وسیله متعهد می گردم :

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن رادر فهرست ذکر و درج کرده ام .

۲- این پایان نامه قبلاً" برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است .

۳- چنان چه پس از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب ، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه را داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوز های مربوطه را اخذ نمایم .

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود ، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نماید .

نام و نام خانوادگی : سید مجتبی

میرحسینی

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۳/۵/۲۱ آقای سید مجتبی میرحسینی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی
از پایان نامه خود دفاع نمود که با نمره (۱۶) و با درجه متوسط مورد تصویب قرار
گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات تحقیق
۲.....	۱-۱ بیان مسئله
۳.....	۱-۲ اهمیت موضوع و انگیزه تحقیق
۳.....	۱-۳ اهداف تحقیق
۳.....	۱-۴ پیشینه ادبیات تحقیق
۶.....	۱-۵ سوال اصلی
۶.....	۱-۶ سئوالات فرعی
۶.....	۱-۷ فرضیه تحقیق
۷.....	۱-۸ متغیرها
۷.....	۱-۹ روش تحقیق
۷.....	۱-۱۰ روش گردآوری اطلاعات
۷.....	۱-۱۱ تعریف مفاهیم
۸.....	۱-۱۲ حدود پژوهش
۸.....	۱-۱۳ سازماندهی تحقیق
	فصل دوم : مطالعات نظری تحقیق
۱۴.....	۲-۱ مفاهیم لغوی و اصطلاحی سکولاریسم
۱۴.....	۲-۱-۱ تعریف سکولاریسم
۱۶.....	۲-۱-۲ ارکان و بنیادهای نظری سکولاریسم
۱۶.....	۲-۱-۲-۱ اومانیزم
۱۸.....	۲-۱-۲-۲ راسیونالیسم
۱۹.....	۲-۱-۲-۳ سیانتیسم
۲۰.....	۲-۱-۲-۴ لیبرالیسم

- ۲-۲ اصول سکولاریسم ۲۱
- ۲-۳ نسبت دین و سیاست در آرای متفکران معاصر عرب ۲۲
- ۲-۳-۱ حسن البنا ۲۲
- ۲-۳-۲ حسن الهضیبی ۲۳
- ۲-۳-۳ یوسف القرضاوی ۲۴
- ۲-۴ سکولاریسم از منظر اندیشمندان اسلامی ۲۶
- ۲-۴-۱ سکولاریسم از منظر سید جمال الدین اسدآبادی ۲۶
- ۲-۴-۲ سکولاریسم از منظر امام خمینی ۳۰
- ۲-۴-۳ سکولاریسم از منظر شهید مطهری ۳۲
- ۲-۵ اسلام و سکولاریسم ۳۴
- ۲-۵-۱ ناسازگاری بنیادین اسلام و سکولاریسم ۳۴
- ۲-۵-۲ فقدان عوامل عرفی ساز ۳۵
- ۲-۵-۲-۱ عقلانیت اسلام ۳۵
- ۲-۵-۲-۲ جامعیت اسلام ۳۶
- ۲-۵-۲-۳ هماهنگی با فطرت ۳۶
- ۲-۵-۲-۴ خلوص وثاقت کتاب آسمانی ۳۶
- ۲-۶ تعریف انقلاب ۳۷
- ۲-۷ گستردگی تعاریف مختلف پیرامون انقلاب ۳۷
- ۲-۷-۱ تعاریف پیامدی انقلاب ۴۰
- ۲-۷-۲ تعاریف فرایندی انقلابی ۴۱
- ۲-۷-۳ تعاریف ترکیبی انقلاب ۴۲
- ۲-۸ نظریه حضرت امام خمینی پیرامون انقلاب و انقلاب اسلامی ۴۴
- ۲-۹ نظریه شهید استاد مطهری در خصوص انقلاب اسلامی ۴۸
- ۲-۱۰ نظریه مرحوم عمید زنجانی در خصوص انقلاب اسلامی ۴۹

- ۱۱-۲ ویژگی‌ها و صفات متمایز انقلاب اسلامی از منظر امام خمینی ۵۱
- ۱۱-۱-۲ بعد معنوی و اسلامی انقلاب ۵۱
- ۱۱-۲-۲ تحقق آزادی کامل پس از انقلاب ۵۲
- ۱۱-۳-۲ تغییر و تحولات بنیادین و عمیق ۵۳
- ۱۱-۴-۲ آرام بودن انقلاب ۵۳
- ۱۱-۵-۲ هویت مستقل و نه شرقی نه غربی انقلاب ۵۴
- ۱۱-۶-۲ سهم بودن تمامی اقشار و طبقات جامعه در حمایت از انقلاب ۵۴

فصل سوم : تاریخچه اقدامات سکولاریستی پهلوی اول

- ۳-۱ رضاخان، روحانیون و مذهب ۵۷
- ۳-۱-۱ روابط رضاخان با روحانیون در دوره رضاخانی ۵۷
- ۳-۱-۲ روابط رضاخان با روحانیون در دوره رضا شاهی ۶۰
- ۳-۲ ماهیت ضد مذهبی رضاخان (اسلام زدایی) ۶۱
- ۳-۳ ساختار قضایی ۶۵
- ۳-۴ سیاست های فرهنگی رضاخان ۶۹
- ۳-۴-۱ ایجاد دانشکده معقول و منقول ۶۹
- ۳-۴-۲ مؤسسه وعظ و خطابه ۶۹
- ۳-۴-۳ مراسم سوگواری ۷۲
- ۳-۴-۴ مجالس ترحیم ۷۵
- ۳-۵ کشف حجاب ۷۶
- ۳-۵-۱ تاریخچه کشف حجاب ۷۶
- ۳-۵-۲ گام‌های آغازین کشف حجاب ۷۸
- ۳-۵-۳ نطق رضاشاه در مورد کشف حجاب ۸۰
- ۳-۵-۴ قانون متحدالشکل نمودن البسه اتباع ایران ۸۱
- ۳-۵-۵ واقعه گوهرشاد ۸۲

فصل چهارم : اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم

- ۸۸ ۴-۱ لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی
- ۹۴ ۴-۲ انقلاب سفید
- ۱۰۰ ۴-۳ حمله به مسجد فیضیه
- ۱۰۴ ۴-۴ قیام ۱۵ خرداد
- ۱۱۰ ۴-۵ کاپیتولاسیون
- ۱۱۰ ۴-۵-۱ تعریف کاپیتولاسیون
- ۱۱۲ ۴-۵-۲ تصویب کاپیتولاسیون در مجلس سنا
- ۱۱۵ ۴-۵-۳ تصویب لایحه کاپیتولاسیون در مجلس شورای ملی
- ۱۱۶ ۴-۵-۴ موضع امام خمینی در قبال کاپیتولاسیون
- ۱۱۹ ۴-۶ فعالیت بهاییان در دوره‌ی دوم حکومت پهلوی
- ۱۲۵ ۴-۷ جشن‌های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی
- ۱۳۳ ۴-۷-۱ صهیونیست‌ها و جشن‌های ۲۵۰۰ ساله
- ۱۳۸ ۴-۸ تغییر تقویم اسلامی

فصل پنجم : تاثیر اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم در ایجاد شکاف بین دولت و ملت

- ۱۴۴ ۵-۱ استبداد و دیکتاتوری عامل ساختاری فروپاشی رژیم
- ۱۴۵ ۵-۲ وابستگی شاه به بیگانگان
- ۱۴۵ ۵-۲-۱ وابستگی به بیگانگان
- ۱۴۷ ۵-۲-۲ روابط شاه با اسرائیل و آفریقای جنوبی
- ۱۴۸ ۵-۳ راهبرد مبارزه (شکل‌گیری اندیشه سیاسی مقاومت)
- ۱۵۰ ۵-۳-۱ مبارزه به عنوان یک تکلیف
- ۱۵۱ ۵-۳-۲ مردم‌کانون مبارزه
- ۱۵۳ ۵-۳-۳ مبارزه توأمان با استبداد و استعمار
- ۱۵۴ ۵-۴ راهبردهای امام خمینی برای سرنگونی رژیم شاه (مشروعیت زدایی از رژیم)
- ۱۵۴ ۵-۴-۱ ایجاد بحران مشروعیت برای رژیم
- ۱۵۴ ۵-۴-۱-۱ نفی مشروعیت محمدرضا شاه

۱۵۵ نفی مشروعیت سلسله پهلوی
۱۵۶ ابطال فلسفه مشروعیت شاهنشاهی
۱۵۷ اثبات ناکارآمدی رژیم
۱۵۸ شکست انقلاب سفید
۱۵۹ نفی مشروعیت مجلس
۱۶۰ طرح یک نظام سیاسی جایگزین حکومت پهلوی از سوی امام خمینی
۱۶۰ پیشینه اندیشه ولایت فقیه در آثار امام خمینی
۱۶۳ اسلام ضد سلطنت
۱۶۴ امام خمینی و تبدیل نظریه به نظام
۱۶۶ شکاف بین ملت و رژیم پهلوی (ایجاد نافرمانی تا سقوط رژیم)
۱۶۶ دعوت به اعتصاب
۱۶۷ دعوت به راهپیمایی و تظاهرات
۱۶۸ تشکیل حکومت موازی
۱۷۰ فقر عمومی
۱۷۱ جمع بندی و نتیجه گیری
۱۷۶ منابع

فصل اول :

کلیات تحقیق

۱-۱. بیان مسئله:

حکومت ۳۷ ساله محمدرضا پهلوی دارای فراز و نشیب های فراوانی بود . دوره ۱۲ ساله اول سلطنت وی مصادف بود با سربرآوردن گروه های مختلف سیاسی با مرام های گوناگون که با عنایت به خفقان دوران رضا شاهی ، سعی در بروز و نمود خود داشتند .

شاید بتوان در طول دوران حکومت پهلوی دوم ، این دهه را به اجبار آزادترین برهه حکمرانی وی دانست (البته با کمی اغماض، با توجه به سرکوب حزب توده). اما با وقوع کودتای ۲۸ مرداد، کم کم این آزادی از صحنه سیاسی کشور رخت می بندد و جای خود را به دیکتاتوری ۲۵ ساله محمد رضا شاه می دهد . با محکم شدن جای پای حکومت پهلوی دوم ، آرام آرام رفتار مغایر با شئون مذهب و وی نیز آشکار می گردد . این مهم را در دهه ۴۰ شمسی به بعد می توانیم به وضوح مشاهده نماییم . آزادی در فعالیت بهایان و نیز انتخاب افراد مهم حکومتی نظیر هویدا ، خود گواهی بر این مدعاست . شاید حکومت پهلوی دوم به وضوح خود را سکولار ننماید و حتی دست به حرکاتی زد که نشان از پابندی وی به تقیدات مذهبی داشت ، اما رفتار سیاسی وی چیز دیگری را نشان می داد . تصویب لایحه کاپیتولاسیون از جمله مهم ترین آن هاست ، که موجب شد ، حضرت امام خمینی به شدت به آن واکنش نشان داده و شدیداً شاه را مورد عتاب خود قرار دهد . دستگیری و تبعید امام خمینی توسط حکومت پهلوی ، بر این مهم صحنه نهاد که این حکومت به هیچ عنوان تاب ورود دیانت به عرصه سیاست را ندارد و به نوعی مرام سکولاریستی خود را عیان نمود . تغییر تاریخ هجری شمسی به شاهنشاهی نیز همگی گواهی بر این مدعاست . اعمالی که در نهایت زمینه سازی انقلاب اسلامی سال ۵۷ به رهبری امام خمینی را موجب گردید .

۲-۱. اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن:

معمولاً از ابعاد گوناگون نظیر اقتصادی، سیاسی، فرهنگی به بررسی علل وقوع انقلاب اسلامی پرداخته می شود، گروه‌های چپ از دید اقتصادی و گروه‌های لیبرالیستی از منظر محدود بودن آزادی‌های سیاسی و مدنی و کمتر از دیدگاه مذهبی به علل وقوع انقلاب اسلامی نگریسته اند. لذا با عنایت به توضیحات فوق، سعی بر آن شد تا تأثیر اقدامات ضد مذهبی پهلوی دوم را بعد از ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا سال ۱۳۵۷ را مورد بررسی قرار دهیم.

۳-۱. اهداف تحقیق:

با عنایت به این که انقلاب اسلامی را می توان از مهم ترین حرکت های جمعی از زمان انقلاب فرانسه به بعد دانست (به جهت این که در تمامی حوزه های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و نخبگان و... موجب تحول و دگرگونی گردید) لذا همواره از جمله موضوعاتی است که در حوزه علم سیاست در جنبه های گوناگون می تواند مورد بررسی قرار گیرد. این پژوهشگر نیز سعی نموده است تا با عنایت به موضوع انتخابی به بررسی و تحقیق در این زمینه پردازد.

۴-۱. پیشینه و ادبیات تحقیق:

در این خصوص کتابی که به صورت مستقل تاثیر اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم در زمینه سازی انقلاب اسلامی را مورد بررسی قرار دهد وجود ندارد بلکه در کتاب های مختلف این اقدامات سکولاریستی را در لابه لای سایر وقایع حکومت پهلوی بیان نموده است و برخی دیگر از کتاب ها پیروزی انقلاب اسلامی را منحصر به عوامل اقتصادی و... عنوان نموده اند. از جمله کتاب درآمدی بر انقلاب اسلامی ایران از آقای روح الله حسینیان، در این کتاب در فصل اول به بررسی تاریخ

انقلابی شیعه و مواضع و راهبردهای امامان معصوم و نیز عصر مرجعیت را تا زمان تاسیس حوزه عملیه قم مورد بررسی قرار می دهد و در ادامه به بیست سال تکاپوی اسلام شیعی در ایران در سال های ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۰ و تکاپوی نیروهای مذهبی را از اشغال ایران توسط متفقین تا فوت آیت الله بروجردی مورد بررسی قرار می دهد و در فصل بعد به بررسی وقایع مهر ۱۳۴۱ تا آبان ۱۳۴۳ می پردازد و مراحل آغازین نهضت امام خمینی و مبارزات ایشان بررسی می شود به لایحه انجمن های ایالتی و ولایتی ، انقلاب سفید ، قیام پانزده خرداد و نقش مرجعیت شیعه در این حوادث اشاره شده است . و در فصل بعد به بررسی حوادث سال های ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ و فساد و ناکارآمدی رژیم شاه و ایدئولوژی های مارکسیسم و ناسیونالیسم اشاره شده است . و نقش نیروهای مذهبی به رهبری امام خمینی مورد ارزیابی قرار گرفته است . و در فصل آخر به حوادث منجر به وقوع انقلاب اسلامی بین بهمن ۱۳۵۶ تا بهمن ۱۳۵۷ می پردازد .

در کتاب انقلاب اسلامی و ریشه های آن از محمد تقی مصباح یزدی ، بیشتر به مباحث نظری در خصوص تئوری های انقلاب ؛ ویژگی های انقلاب اسلامی ؛ ارکان ، دستاوردها و آسیب شناسی انقلاب اسلامی ؛ نقاط عطف تاریخ ایران از مشروطه تا پیروزی انقلاب اسلامی و در نهایت به دوران محمد رضا شاه و اقدامات سکولاریستی وی اشاره می نماید .

کتاب ریشه های انقلاب ایران از نیکی آر . کدی ، بیشتر به ریشه های مذهب و جامعه ایرانی در قرن ۱۸ و ۱۹ ، تحولات سیاسی و اجتماعی دوران قاجاریه ، جنگ های جهانی اول و دوم ، دوره دیکتاتوری محمدرضا شاه ، تفکر سیاسی جدید ایران و نیروهای مخالف مذهبی و غیرمذهبی پرداخته است .

کتاب نهضت امام خمینی از حمید روحانی ، در ابتدا به زندگی نامه حضرت امام و خصوصیات وی پرداخته و سپس به اقدامات امام خمینی در قبل از نهضت و به دنبال آن به اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم به صورت خیلی ریز و همراه با حواشی آن پرداخته است .

کتاب پیرامون انقلاب اسلامی از استاد شهید مرتضی مطهری ، گزیده ای از یادداشت ها ، سخنرانی ها ، و مصاحبه های استاد در خصوص ماهیت و عوامل انقلاب اسلامی ، مفهوم جمهوری اسلامی ، عدالت اجتماعی و نقش روحانیت در انقلاب اسلامی می باشد .

کتاب انقلاب اسلامی ، زمینه ها و پیامدها از منوچهر محمدی ، بیشتر در خصوص تعریف انقلاب ، مراحل سه گانه انقلاب ، تحلیل انقلاب اسلامی ایران ، انقلاب اسلامی در مقایسه با انقلاب های بزرگ جهان و... می باشد .

کتاب انقلاب اسلامی و ریشه های آن از عمید زنجانی ، به تعریف انقلاب ها ، تئوری انقلاب اسلامی ، ویژگی های انقلاب اسلامی و.... پرداخته است .

کتاب ایران و انقلاب اسلامی از سهراب صلاحی ، به تحولات ایران در دوران قاجار ، تحولات ایران در دوران پهلوی تا آغاز انقلاب اسلامی ، دهه چهل و آغاز انقلاب اسلامی و نمونه اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم ، علل بستر ساز فروپاشی رژیم و پیروزی انقلاب و عوامل ساختاری فروپاشی رژیم می پردازد .

کتاب ایران بین دو انقلاب از یرواند آبراهامیان ، به تحلیل مبانی اجتماعی سیاست در ایران با تاکید بر چگونگی تحول تدریجی شکل آن به واسطه توسعه اجتماعی - اقتصادی ، از اوان انقلاب مشروطه در اواخر قرن سیزدهم تا پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۱۳۵۷ پرداخته است . کتاب به سه بخش تقسیم می شود . بخش اول زمینه ای تاریخی برای درک ایران نو ، بررسی قرن نوزدهم میلادی ،

انقلاب مشروطه و حکومت رضا شاه ، بخش دوم مبانی اجتماعی سیاست در دوران بین سقوط استبداد رضا شاه در شهریور ۱۳۲۰ و ظهور استبداد محمد رضا شاه در شهریور ۱۳۳۲ را تحلیل می کند . بخش سوم بررسی ایران معاصر است و برنامه های اجتماعی - اقتصادی محمد رضا شاه ، وخیم تر شدن تنش های اجتماعی به واسطه آن ، و سرانجام بروز انقلاب اسلامی را تشریح می کند .

اما در این پژوهش سعی شده صرفاً با بیرون کشیدن اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم و توضیح در خصوص آن ها و همچنین عکس العمل مردم و روحانیت در مقابل آن ها ، تاثیر آن اقدامات را به صورت مستقل ، در پیروزی انقلاب اسلامی بررسی نماییم .

۱-۵. سؤال اصلی:

تأثیر اقدامات سکولاریستی حکومت پهلوی دوم در زمینه سازی انقلاب اسلامی چه بوده است؟

۱-۶. سؤالات فرعی:

۱- نقش گروه های مذهبی در پیروزی انقلاب اسلامی و تقابل با حکومت پهلوی دوم چه بوده است؟

۲- ارتباط حکومت پهلوی دوم با مراجع تقلید و حوزه های علمیه چگونه بوده است؟

۳- نقش تبعید امام خمینی به خارج از کشور در پیروزی انقلاب اسلامی چیست؟

۱-۷. فرضیه تحقیق:

حکومت پهلوی دوم با اقدامات سکولاریستی خود مانند حذف شرط اسلام و قسم خوردن به قرآن از شرایط انتخاب شوندگان مجلس، تصویب قانون کاپیتولاسیون، تغییر تاریخ هجری شمسی به شاهنشاهی و... باعث ایجاد شکاف بین مردم و حاکمیت و در نهایت زمینه را برای پیروزی انقلاب اسلامی فراهم نمود .

۸-۱. متغیرها:

متغیر مستقل: اقدامات سکولاریستی رژیم پهلوی دوم

متغیر وابسته: انقلاب اسلامی ایران

۹-۱. روش تحقیق:

روش تحقیق بکار رفته در این پایان نامه روش « تاریخی، توصیفی و تحلیلی » و بر مبنای بهره گیری از منابع کتابخانه ای تنظیم شده است . تحقیق کتابخانه ای بدان جهت دارای اعتبار است که می توان با اتکاء به منابع متنوع و یافته های قبلی دیگران ، مطالب نو و آموزنده ای ارائه داد . بنابراین با استفاده از منابعی در خور اهمیت سعی در جمع آوری اطلاعات و سازماندهی آن ها در نیل به هدف مورد نظر شده است .

۱۰-۱. روش گردآوری اطلاعات:

روش گرد آوری اطلاعات بهره گیری از منابع کتابخانه ای است که از طریق فیش برداری از کتاب ها، منابع تاریخی، اسناد ، مجلات و مقاله های دریافتی از اینترنت می باشد.

۱۱-۱. تعریف مفاهیم:

انقلاب اسلامی، سکولاریسم ، مشروعیت، کاپیتولاسیون ، پهلوی دوم

*انقلاب اسلامی : این واقعه سیاسی در انتهای سال ۱۳۵۷ به عنوان یکی از مهم ترین اتفاقات قرن بیستم ثبت گردید. واقعه ای که توانست نشان دهد مذهب هم می تواند به عنوان یکی از عوامل وقوع انقلاب خود را نشان دهد . انقلاب اسلامی نشان داد که می توان بدون تکیه بر ایدئولوژی های غربی و یا شرقی نهضتی را بر پایه اعتقادات دین مبین اسلام به حرکت درآورد و به ثمر رساند.

* سکولاریسم : اندیشه ای سیاسی که معتقد است مجموعه اقدامات دینی و مذهبی باید از سایر اقدامات اجتماعی جدا باشد. نهادهای دینی نباید در حوزه سیاست دخالت کنند و مذهب نباید اثری در حوزه سیاست به عنوان یک ایدئولوژی مستقل بگذارد.

* مشروعیت : به کار بردن قانونی زور و اجبار و پذیرفتن آن توسط مردم

* کاپیتولاسیون : قانونی که به موجب آن ، اتباع آمریکایی (اعم از نظامی و غیرنظامی) از هرگونه تعقیب قضایی در ایران مصون بودند. مفهوم عام حقوقی کاپیتولاسیون عبارت است از: پیمانهایی که حقوق قضاوت کنسولی و حقوق برون مرزی را به کشور دیگری در قلمرو حاکمیت ملی کشور میزبان اعطا می کند. قانونی که اعتراض شدید امام خمینی را به عنوان یکی از مراجع تقلید به همراه داشت و به دنبال آن زمینه تبعید ایشان به ترکیه و در نهایت ۱۵ سال دوری از وطن را موجب شد.

* پهلوی دوم : دومین پادشاه پهلوی که قصد داشت دروازه های تمدن بزرگ را به سوی ایران باز نماید. در حوزه سیاست برآوردی درست از قدرت روحانیت و اعتراضات آن ها نداشته (با عنایت به دیدگاه عنادگونه و تحقیرآمیز وی نسبت به روحانیت معترض) و این عدم محاسبات درست ، نسبت به برخورد با این قدرت (تعامل یا تقابل) موجبات سرنگونی وی را فراهم نمود .

۱-۱۲. حدود پژوهش:

- به لحاظ زمانی: سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷ را شامل می شود.

- به لحاظ مکانی: کشور ایران را شامل می شود.

۱-۱۳. سازماندهی تحقیق:

این پایان نامه از پنج فصل و یک جمع بندی و نتیجه گیری تشکیل می گردد.

فصل اول - کلیات تحقیق:

این تحقیق در ابتدا و در بیان مسئله به بیان وقایع سیاسی و گونه‌های مختلف آن پرداخته و سعی نموده است تا انقلاب اسلامی را به عنوان یکی از نمودهای حوادث سیاسی قرن بیستم معرفی نماید. البته این پژوهش در نظر دارد تا انقلاب و وقوع آن را از منظر اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم مورد بررسی و مذاقه قرار دهد. در این فصل به توضیح واژه های کلیدی ، پیشینه و ادبیات تحقیق ، ارائه فرضیه ، سوالات اصلی و فرعی ، متغیرها ، روش گردآوری اطلاعات، حدود پژوهش و در نهایت سازماندهی پژوهش پرداخته ایم.

فصل دوم - مطالعات نظری تحقیق:

با عنایت به این که این فصل مربوط به مطالعات نظری تحقیق پیش رو می‌باشد لذا به تعریف سکولاریسم و بیان اجزای آن پرداخته شده است. این که ارکان و بنیادهای نظری سکولاریسم چیست و پیشینه آن به کدام مکتب فکری برمی‌گردد و چه تأثیری در دیدگاه‌های سیاسی حکمرانان داشته است. همچنین بررسی رابطه اسلام و سکولاریسم و تقابل یا تعامل آن‌ها از جمله مباحث این فصل می‌باشد. در ادامه به تعریف انقلاب و انواع آن و نیز توصیف و تشریح انقلاب اسلامی از منظر امام خمینی و معلم شهید استاد مرتضی مطهری از جمله مباحث پرداخته شده در فصل دوم می‌باشد.

فصل سوم - تاریخچه اقدامات سکولاریستی پهلوی اول:

در این فصل سابقه تاریخی تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است به این معنا که پیش از به حکومت رسیدن پهلوی دوم چه اقدامات خلاف مذهبی یا سکولاریستی در زمان پهلوی اول وجود داشته است که تأثیر بر سیاست آن دوره گذاشته و ادامه آن هرچند به صورتی دیگر در زمان محمد رضا شاه خود

را نشان داده است. روابط رضاخان با روحانیون، اقدامات ضد مذهبی رضاخان و حمله به شعائر اسلام در این فصل مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین در فصل سوم به مهم‌ترین اقدام رضاخان در مقابله با مذهب تحت عنوان کشف حجاب و تأثیرات آن در جامعه آن روز پرداخته شده است. واقعه مسجد گوهرشاد و کشتار در آن، آخرین مطلب تحت بررسی در این فصل می‌باشد.

فصل چهارم - اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم:

در این فصل به بیان توصیفی اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم از سال ۴۰ تا ۵۷ پرداخته ایم و سعی نمودم تا مصادیق عینی این گونه اقدامات را بدون بررسی تحلیلی بیان نمایم. تاثیر این گونه اقدامات در وقوع انقلاب اسلامی را به فصل پنجم این پژوهش واگذار نموده ایم.

فصل پنجم: تاثیر اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم در ایجاد شکاف بین دولت و ملت:

در فصل پنجم به تحلیل اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم که در نهایت پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی را در برداشت می‌پردازیم. این اقدامات که از سال ۱۳۴۱ (به زعم پژوهشگر) شروع شده و تا زمان وقوع انقلاب اسلامی ادامه می‌یابد، هر یک به نوعی در پیروزی انقلاب اسلامی مؤثر بوده است. هر چند گروه‌های مختلف سیاسی با مرام‌های گوناگون مثل چریک‌های فدایی خلق، نهضت آزادی، سازمان مجاهدین خلق (منافقین) با انجام اقداماتی سعی در ساقط نمودن حکومت پهلوی داشته‌اند. لیکن آن چه واضح و میرهن است، این است که این انقلاب، با رهبری امام خمینی و با تفکر اسلامی به پیروزی رسید. لذا اقدامات سکولاریستی پهلوی دوم نظیر تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی، انقلاب سفید، حمله به مسجد فیضیه قم، کشتار مردم در ۱۵ خرداد، باز نمودن فضا برای فعالیت بهائیان، کاپیتولاسیون و... موجبات موضع‌گیری شدید امام خمینی و

نیروهای مذهبی را علیه محمد رضا شاه فراهم نموده و در نهایت در بهمن ۵۷ موجب سقوط سلسله پهلوی گردید.

جمع بندی و نتیجه گیری :

زمانی که پهلوی دوم به قدرت رسید ، کشور از عدم ثبات رنج می برد اما بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ رژیم پهلوی زمینه را برای برخورد با گروه های مخالف و نیز اجرای منویات خود لازم و آماده دید . با فوت آیت الله بروجردی ، شاه با اعلام پیام تسلیت خود به آیت الله حکیم در نجف ، زمینه را برای انتقال مرجعیت شیعه از قم به عراق مساعد می دید . اما آن چه سیستم پادشاهی پهلوی پیش بینی نمی کرد احتمال مخالفت مرجعیت قم نسبت به اقدامات حکومت بود .

در حوزه سیاسی این امر با لایحه انجمن های ایالتی و ولایتی آغاز گردید . امام خمینی که پس از این واقعه برای مردم و سیاسیون بیشتر شناخته شده است مورد توجه خاص رژیم پهلوی قرار می گیرد . واقعه ۱۵ خرداد ، مهم ترین حادثه ای بود که قدرت روحانیت را به رخ رژیم کشاند. اعتراضات امام خمینی به حرکات ضددینی پهلوی دوم خاتمه نیافت . بار دیگر رژیم پهلوی با تصویب لایحه کاپیتولاسیون ، خشم دینی امام خمینی را برمی انگیزد و امام با شدیدترین جملات و عبارات ، شاه را مورد حمله قرار می دهد که در نهایت به دستگیری و تبعید ایشان منجر می شود .

هر چند امام تبعید شد اما اقدامات سکولاریستی و مغایر با شئون مذهب حکومت پهلوی پایان نیافت. برگزاری جشن های ۲۵۰۰ ساله ، تغییر تاریخ هجری شمسی به شاهنشاهی از جمله این اقدامات بود. آن چه که باعث می شود تا سرنگونی رژیم پهلوی را از منظر اقدامات سکولاریستی مورد بحث قرار دهیم آن است که پرچمدار این حرکت ، یعنی امام خمینی پیش برد اهداف خود را از منظر دینی